

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В ПОЛІТКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ 1920-х років

У статті аналізується молодіжний рух в полікультурному просторі України в 1920-і роки. Показано, що характерною рисою молодіжного руху в даний період була велика кількість організацій різних напрямів. Поряд з власне українськими молодіжними об'єднаннями в Україні існували організації єврейської, польської та німецької молоді, а також молодіжні об'єднання загальноросійських партій і політичних течій, які займалися культурно-освітньою діяльністю з метою виховання молоді в національному дусі. Але, в умовах більшовицького тоталітарного режиму лише комсомол, як складова частина даного режиму, мав право на існування. Тому зникнення небільшовицьких молодіжних об'єднань, що спирались у своїй діяльності на значні верстви молоді, відбулося не внаслідок об'єктивних закономірностей їх внутрішнього розвитку, а стало результатом цілеспрямованої репресивної політики правлячого більшовицького режиму.

Ключові слова: комуністичне виховання, комсомол, молодь, молодіжні організації, об'єднання, спілка.

В радянські часи офіційно визнаним був лише комсомол, а до всього "позакомсомольського" було негативне офіційне ставлення, яке досить часто закінчувалося репресіями. Діяли спеціальні органи для боротьби з "антирадянськими" молодіжними організаціями. Тому довгий час вважалось, що крім комсомолу, ніяких більше організацій не було. Але в 1920-і рр. в УСРР існувало й активно діяло досить багато альтернативних комсомолові молодіжних об'єднань, різноманітних як за напрямками, так і за формами діяльності, під впливом яких перебувала значна частина молоді.

Радянські історики, досліджуючи діяльність комсомолу, ігнорували діяльність альтернативних комсомолові молодіжних об'єднань. На сучасному історіографічному етапі заслуговують на увагу праці В.І.Прилуцького¹, в яких чи не вперше в українській історіографії, автор робить спробу об'єктивно та всебічно розглянути стан і зміст роботи організацій і груп молоді, що діяли в УСРР в 1920–1927 рр. поза межами комсомолу.

В даній статті автор ставить за мету проаналізувати молодіжний рух в полікультурному просторі України в 1920-і роки.

На початку 1920-х рр. комсомол України переживав глибоку кризу. 3 травня 1921 р. по травень 1922 р. лави спілки скоротилися на 20 тисяч чоловік (з 55-ти до 35 тис.)². Тоді як серед молоді, насамперед сільської, значного поширення набули різноманітні позапартійні об'єднання, зокрема, великий вплив мали "Просвіти". Яким за масштабами діяльності та впливу на українську селянську молодь на початку 1920-х рр. серед надзвичайно великої кількості різноманітних культурних установ, що працювали на селі в той час, належало перше місце. У червні 1921 р. в УСРР діяло 4322 товариства, читальні та будинки цієї організації³. Вони користувалися широкою підтримкою селянської молоді, пробуджували в ній національні почуття, виховували на історичних прикладах минулого: Разом з тим, як і раніше, більшість сільської молоді задовольнялася розвагами на церковних святах та досвітках, де "дівчата ворожили про свою долю, про одруження, де пили горілку та самогон, співали та грали в карти"⁴. Були досить поширеними "такі явища, як пияцтво, хуліганство, антисемітизм", що "стали тією чи іншою мірою масовими" в молодіжному середовищі, відзначало в 1926 р. керівництво ДПУ УСРР⁵.

Політичне обличчя селянської молоді багато в чому визначалося тогочасною обстановкою а українському селі. У 1920–1921 рр. більшість молоді, як і селянства в цілому, досить вороже

ставилася до влади більшовиків. Молоді селяни бачили, що ця влада лише забирає продукцію селянської праці нічого не даючи натомість, їх обурювала та жорстокість, з якою проводилося "умиротворення" села⁶. І як наслідок, значна частина селянських хлопців взяла активну участь у збройній боротьбі з більшовиками. Тому то на Всеукраїнській партійній нараді (травень 1921 р.) Х.Раковський, аналізуючи склад "банд", наголосив, що більшість їх членів – це молодь⁷. А інші юнаки та дівчата намагалися виявити свою громадсько-політичну активність мирними засобами. Селянська молодь гуртувалася навколо "Просвіт", і підтримувала "Громади". Тож, ЦК КП(б)У, місцеві більшовицькі комітети, спираючись на підконтрольні їм органи влади пропонували своїх представників до органів керівництва "Просвіт". Наголошувалося, що заможне селянство, поміщики і фабриканти не мають права брати участь у їх роботі. Відкрито ставилося завдання перетворити "Просвіти" на ідеологічні заклади, знаряддя комуністичного виховання, "підвищення класової самосвідомості трудящого населення". У липні 1920 р. було вироблено проект статуту "Просвіт", який визначив комуністичний характер їх діяльності. Однак перебудувати діяльність цих організацій виявилось неможливим. Тому була розпочата боротьба з активно діючими "Просвітами". Нова влада не могла миритися з яскраво вираженим національним характером цих культурно-просвітницьких організацій та їх небажанням проводити "пролетарську класову лінію" на селі⁸. Після невдалої спроби у 1920 р. їх ідеологічного перевиховання, владні структури вдалися до більш "дієвого" методу – закриття "Просвіт" суто адміністративним шляхом.

Крім "Просвіт" на селі почали з'являтися й такі нові позапартійні організації різних напрямів і назв, як "Червона спілка", "Безпартійна спілка", "Просвітня спілка" та інші⁹. У 1920–1921 рр. таких позапартійних селянських спілок налічувалося значно більше, ніж комуністичних. Ідея комунізму була незрозуміла й далека селянській молоді; в тому числі й незалежній, яка боялася навіть самого слова "комуна". "Наші досягнення в галузі роботи серед селянської молоді були дуже, низькопробні. Нам не вдалося проникнути в потаємні надра українського села... Осередки КСМУ – явище наносне для відсталого сільської маси, навіть для її незалежних верств" – визнавав у 1921 р. один із керівних комсомольських працівників¹⁰.

В той же час у 1920–1921 рр. певних успіхів у боротьбі за вплив на селі добилися молодіжні організації УКП (боротьбистів) та УКП – Комуністична Юнацька Спілка (КЮС) та Українська Комуністична Робітничка Юнацька Спілка (УКРЮС).

Виникнення Комуністичної Юнацької Спілки (КЮС) пов'язане з діяльністю УКП (боротьбистів), яка налічувала близько 15 тисяч членів і наприкінці 1919 – на початку 1920 рр. була в багатьох регіонах України більш численною і авторитетнішою, ніж більшовицька¹¹. Осередки цієї спілки виникли на Київщині, Волині, Харківщині, Донбасі та інших губерніях. Найбільшою підтримкою КЮС користувалася серед селянської та учнівської молоді, інтелігенції (головним чином селянської). Взагалі, за кількістю членів та питомою вагою в молодіжному русі республіки, ця організація була найсильнішою після комсомолу¹². Практична робота КЮСу зводилася, в основному, до агітаційної та організаційної діяльності, що було характерним для всіх молодіжних політичних об'єднань на стадії їх становлення. ЦК юнацької спілки містився в Києві. В Чернігові видавався її журнал. Як і УКП (боротьбистів) КЮС виступала за незалежну Україну, уряд якої діяв би в інтересах українських трудящих мас, незважаючи на російський зразок. КСМУ розглядалася як "російська спілка на Україні". Разом з тим УКП (боротьбистів) та КЮС намагались уникнути "якої б то не було національної ворожнечі"¹³. Слідом за комуністичною партією "боротьбистів", яка в березні 1920 р. прийняла рішення про саморозпуск, зникає з політичної арени і її молодіжна організація. 24 квітня, незважаючи на незгоду значної частини її членів, були підписані умови об'єднання КЮСу із комсомолом.

Багато колишніх членів КЮС ввійшло до іншої молодіжної організації – Української Комуністичної Робітничої Юнацької Спілки (УКРЮС), яку вважають своєрідним спадкоємцем КЮСу у молодіжному русі. УКРЮС, члени якої підтримували УКП, мала й іншу назву Ком'юн¹⁴. Свою практичну діяльність УКРЮС здійснювала в тісній взаємодії з УКП та її гаслами. Виступала проти насадження в Україні радянської системи зовні, за повну самостійність партії, її молодіжної організації та професійного руху в Україні, за незалежний від Москви український уряд. Вона засуджувала неп та пов'язане з цим погіршення становища робітничої молоді. З метою пропаганди своїх поглядів члени УКРЮСу організовували мітинги, диспути

й вечори, виступали на підприємствах, у вузах, а також у селах, поширювали серед молоді листівки та прокламації. Та ця молодіжна спілка також не змогла перетворитися на справді масову організацію, бо в той час більшовики вже перейшли в наступ проти інших політичних партій та організацій, а УКРЮС, маючи найбільшу підтримку на селі, поставила за головну мету вплинути на робітничу молодь, на підтримку якої розраховувало керівництво Ком'юну¹⁵. Однак у головних промислових центрах вони її не здобули. З перших днів свого існування УКРЮС протистояла КСМУ, яку вважала "бюрократичною установою, відірваною від широких кіл юнацтва" й такою, що не відігравала в його житті ніякої ролі¹⁶. У 1921–1922 рр. організації УКРЮС діяли майже в усіх губерніях УСРР. Особливо багато їх було на Правобережжі, хоча існували групи УКРЮС також і на Полтавщині, Чернігівщині, Харківщині, у Донбасі¹⁷. У цей час досить поширеним став перехід комсомольців, іноді цілими осередками, до УКРЮСу¹⁸. Як у містах, так і в селах виникали гуртки, спілки. У 1922–1923 рр. УКРЮС, як і підтримувана нею партія, переживає певний занепад. УКП та її молодіжну спілку було "позбавлено усяких засобів агітації, пропаганди і навіть існування, правлячий режим вживав проти них всяких гальмуючих та репресивних заходів"¹⁹. Хоча в 1924 р. було певне кількісне зростання організацій УКРЮСу та пожвавлення їх роботи, після того як з'їзд УКП змушений був прийняти рішення про саморозпуск партії та входження її членів до КП(б)У, конференція УКРЮСу в березні 1925 р. постановила припинити діяльність спілки і ввійти до складу ЛКСМУ²⁰.

Також діяла в Україні в 1920-і рр. Російська Соціал-Демократична Спілка Робітничої молоді – РСДСРМ або соцмол, що працювала під керівництвом загальноросійських партій та політичних течій. Початок організації соціал-демократичної молоді поклала ініціативна група, створена при клубі "Вперед" під егідою московського партійного меншовицького комітету в 1920 р. Протягом 1921 р. соціал-демократичні молодіжні організації почали діяти в таких містах України, як Одеса, Київ, Харків, Херсон, Миколаїв, Катеринослав²¹. Зв'язок між ними підтримувався шляхом листування. У цієї організації не було чіткої структури. Усі місцеві організації вважалися відділеннями єдиної Соціал-Демократичної Спілки Робітничої молоді Росії. У вересні 1923 р. відбулася нелегальна Всеросійська конференція РСДСРМ, на якій були прийняті статут та резолюція з організаційно-тактичних завдань організації, обрано центральне бюро. В організаційній галузі як одне з найважливіших ставилося завдання створити свого роду "кістяк" у вигляді кількох великих основних груп, навколо яких мали об'єднуватися менші групи²². РСДСРМ вимагала повної свободи й незалежності юнацьких організацій та ліквідацію виняткових прав комсомолу, але негативно ставилася до державної самостійності України²³. Це відвертало від спілки більшу частину української молоді, і тому вона складалася головним чином з росіян та євреїв. Періодом розквіту РСДСРМ стали 1923–1924 рр., причому найбільш міцними й активними вважалися її українські організації, але вони були кількісно невеликі, найчисленніша з них налічувала 60 осіб²⁴. Осередки РСДСРМ діяли в Одесі, Харкові, Києві, Катеринославі, Тульчині, Кременчуці, Полтаві, Житомирі, Миколаєві, на Донбасі. Ця організація ставила за мету захищати інтереси робітничої молоді, підвищувати її культурний рівень. У культурно-просвітницькій галузі РСДСРМ вимагала негайної ліквідації неписьменності серед молоді й надання їй можливості відвідувати школи фабзавучу, збільшення мережі культурно-освітніх закладів, які б "на ділі, а не на папері задовольняли культурні вимоги пролетарської молоді"²⁵. Проти меншовицької роботи в Україні були спрямовані репресії з боку правлячого режиму. Внаслідок "систематичних, безперервних репресій" (так характеризувало свої дії саме керівництво ДПУ УСРР) до середини 1925 р. на всій території України не залишилося жодної організації чи групи соціал-демократичної молоді²⁶.

Також, на території України діяв цілий ряд анархістських організацій. Зокрема, організація анархістської молоді України "Набат". Ця організація негативно ставилася до влади більшовиків, стояла на платформі "соціальної революції" заперечувала "перехідну стадію та виступала за необхідність прямої боротьби за безвласні форми суспільного будівництва". Її члени виконували велику технічну роботу в однойменній конфедерації анархістських організацій, до якої входила молодіжна організація "Набат", ще видавали свій журнал та літературу²⁷.

У 1921 р. організації анархістської молоді були розгромлені більшовицьким режимом, який "улаштував на них справжнє полювання, організовуючи облави, засідки, хапаючи підлітків

14–16 років". Зокрема, влітку 1921 р. в районі Жмеринки каральні органи виявили і ліквідували (розстріляли) організацію анархістів (30–40 чол.), що мала відділення в ряді міст півдня країни. Після розгрому в 1921 р. об'єднань юних анархістів молодіжний анархістський рух в Україні не припинявся, хоча і не мав свого об'єднуючого центру. А головною його рушійною силою була селянська молодь. У 1923–1926 рр. організації та групи анархістів діяли майже по всій території України²⁸.

Серед об'єднань, які виникли після розколу російської партії соціалістів-революціонерів були українські ліві есери (борьбисти). При цій партії було утворено Спілку молоді лівих есерів (борьбистів) або просто "Спілку"²⁹. Ця організація визнавала радянську владу, але без диктатури пролетаріату.

У 1920-і рр. діяли також молодіжні есерівські групи, які працювали не тільки в містах, а й на селі. Вони багато уваги приділяли роботі в культурно-просвітницьких організаціях, насамперед у "Просвіті"³⁰. Не маючи власних організацій, вони створювали секції при відповідних партійних осередках, які діяли настільки конспіративно, що, як зазначає ЦК ВЛКСМ, будь-яких точних даних про есерівський молодіжний рух одержати було неможливо. Завдяки цьому есерівські молодіжні групи не припинили свою діяльність до початку 1930-х рр.³¹.

Поряд з українськими та загальноросійськими молодіжними організаціями в Україні активно діяли молодіжні організації національних меншин, зокрема єврейської. Це Євкомол, який виник у 1920 р. лояльно ставився до існуючого режиму і діяв легально. Організації Євкомолу діяли в Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі, Кременчуці, Полтаві, Бердичеві, Малині та інших містах. Особливо багато уваги Євкомол приділяв роботі серед робітничої молоді. Влаштував вечори, концерти, інколи мітинги і політсуди. У січні 1923 р. Євкомол зливається з комсомолом³². Другою легальною організацією єврейської молоді, що діяла в 1920-і рр., була Єврейська спілка соціалістично-робітничої молоді ("Югенд Поалей – Ціон").

Доречно відзначити, що сіоністські організації були найчисленнішими і найвпливовішими з найбільшовицьких молодіжних об'єднань. Вони будувалися на тих же організаційних засадах, що й комсомол. Існували первинні осередки, районні та обласні комітети з організаційними, економічними, дитячими та іншими відділами. Дуже часто актив сіоністських організацій був забезпечений і працював значно краще, ніж комсомольський³³. Ці організації проводили значну економічну та громадсько-політичну роботу: організовували різноманітні артілі, майстерні, сільськогосподарські колективи; надавали матеріальну допомогу; проводили різного роду масові виступи (у тому числі демонстрації); поширювали листівки та прокламації.

Відома сіоністсько-соціалістична спілка молоді (ЦСЮФ) була найбільшою за масштабами впливу на єврейську молодь. Вона була організаційно оформлена у 1921 р. Її структура та форми роботи багато в чому нагадували комсомольські. В УСРР в 1925 р. ЦСЮФ налічувала близько 3 тисяч активних членів, та внаслідок внутрішньоспілкової кризи, яка почалася в 1926 р., вона почала занепадати й зникла з політичної арени до кінця 1920-х рр.³⁴. У культурно-освітній діяльності ЦСЮФ прагнула створити мережу єврейських шкіл. Організовувалися політгуртки, де обговорювались політичні моменти. Кожен член організації знайомився з інформацією в газетах, критично ставлячись до червоного друку³⁵.

Головним конкурентом ЦСЮФ у боротьбі за лідерство в єврейському молодіжному русі була "Організація сіоністської молоді" (ОСМ), яка підтримувала партію сіоністів-трудоиків (СПТ). У 1924 р. ОСМ об'єдналася із сіоністськими студентськими організаціями "Гістадрут" та "Геховер", гуртком "Кидимо", організацією єврейських скаутів "Гашомер-Гацоїр" ("біло-блакитними") й утворила "Єдину Всеросійську Організацію Сіоністської Молоді" (ЄВОСМ). У своїй структурі ЄВОСМ подібно до ЦСЮФ багато чого перейняла від комсомолу. Існував її керівний центр, районні, місцеві осередки. У 150 осередках, що діяли на території УСРР в середині 1920-х рр. налічувалося близько 1,5 тисяч юнаків і дівчат³⁶. Основне завдання культурно-освітньої діяльності ЄВОСМ вбачала в підготовці національно освічених, громадсько розвинутих, організаційно вихованих, професійно підготовлених та фізично здорових молодих людей; боротьбі з асиміляційними тенденціями серед єврейської молоді та прилученні її до єврейської культури³⁷.

Після арешту 681 молодих сіоністів у 1926 р. починається занепад сіоністського молодіжного руху, однак остаточно діяльність ЄВОСМ була припинена в 1934 р.³⁸.

Крім політичних молодіжних організацій і груп у 1920-і рр. в УСРР існувала велика кількість різноманітних позапартійних, аполітичних об'єднань молоді. Це релігійно-сектантський молодіжний рух. В Україні він був представлений такими напрямками: тихоновці, обновленці, УАПЦ (динківці- автокефалісти), група Лубенського собору єпископів, сектанти, а також польсько-католицькі та німецькі конфесійні організації³⁹.

Релігійні громади та сектантські організації використовували такі форми й методи роботи серед молоді, як утворення різного роду "світських" гуртків, курсів крою та шиття, майстерень, артілей, трудових товариств. З цією метою влаштовувалися також вечори, спортивні змагання, виступи хорів, музичні заєбави тощо. Все це приваблювало молодь, особливо селянську. Форми роботи були досить різноманітними. Вони зводилися головним чином до релігійних читань та співів псалмів. Також, досить часто в гуртках проводилися бесіди на політичні теми, під час яких піддавалися критиці негативні явища в суспільно-політичному житті, засуджувалися негативні вчинки комуністів та комсомольців.

На початку 1920-х рр. робилися спроби відродити скаутський рух. Після встановлення більшовицької влади в деяких містах (Києві, Одесі, Чернігові та ін.) на базі ліквідованих скаутських загонів почали утворюватися дитячі та юнацькі організації так званих юксаутів, або юків (юних комуністів скаутів). Лідери цієї організації намагались уникнути політизованого виховання, мотивуючи це психофізіологічною неспроможністю дітей сприймати політичні ідеї⁴⁰. "Юксаути" проіснували до 1921–1923 рр., після чого змушені були припинити свою діяльність⁴¹. Скаутська організація змагалася з комсомолом за вплив на дітей.

Отже, характерною рисою молодіжного руху в період 1920-х рр. була велика кількість організацій різних напрямів. Поряд з власне українськими молодіжними об'єднаннями в Україні існували організації єврейської, польської та німецької молоді, а також молодіжні об'єднання загальноросійських партій і політичних течій, які займалися культурно-освітньою діяльністю з метою виховання молоді в національному дусі. Але в умовах більшовицького тоталітарного режиму всі спроби молоді створити незалежні від правлячої партії об'єднання були приречені. Лише комсомол як складова частина даного режиму мав право на існування. Незважаючи на те, що комсомол не мав масової підтримки серед юнаків та дівчат, ця організація повела запеклу боротьбу проти будь-яких спроб молоді об'єднатися поза її межами. У цій боротьбі вона спиралася на могутній партійно-державний апарат, не гребувала ніякими засобами для досягнення своєї мети. Тому зникнення небільшовицьких молодіжних об'єднань, що спирались у своїй діяльності на значні верстви молоді, відбулося не внаслідок об'єктивних закономірностей їх внутрішнього розвитку, а стало результатом цілеспрямованої репресивної політики правлячого більшовицького режиму.

¹ Прилуцький В.І. Небільшовицькі молодіжні об'єднання в УСРР в 20-ті рр. Історичні зошити АН України. – К., 1993. – 58 с.

² ЛКСМ України в рішеннях з'їздів та конференцій. 1919–1966: Збірник документів / Ред. кол. О.С.Капто (голова) та ін. – К., 1969. – С. 27–62.

³ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. (далі – ЦДАВОВ України). – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 58. – Арк. 237.

⁴ Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 98. – Арк. 58; Зарва І. Боротьба за сільську молодь. – Харків, 1925. – С. 58.

⁵ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 164. – Арк. 46.

⁶ Прилуцький В. І. Вказ. праця. – С. 7.

⁷ Белокриницький С. Очерки истории ЛКСМУ. – Харків, 1926. – С. 87.

⁸ ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 993. – Арк. 3.

⁹ Молодой пролетарий. – 1920. – 15 сєнєбря.

¹⁰ Доповідь народного комісара освіти т. Затонського на IV-й сєсії ВУЦВК 3.11.23 р. про ліквідацію неписьменності // Порадник ліквідатора не- та малописьменності. / [Під ред. Ц.М.Підгірненської та А.С.Ліберман]. – Харків, 1924. – С. 16–26.; Дискуссионный листок ЦК ЛКСМУ. – 1921. – № 4.

¹¹ Майстрєнко І. Історія комуністичної партії України. – Б. м., 1979. – С. 74.

¹² Юношеское движение. – 1924. – № 2. – С. 58.

- ¹³ Хто такі комуністи-боротьбісти. – Лубни, 1920. – С. 9–11.
- ¹⁴ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 98. – Арк. 3.
- ¹⁵ Там само. – Спр. 11. – Арк. 4.
- ¹⁶ Там само. – Спр. 100. – Арк. 60.
- ¹⁷ Там само. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 437. – Арк. 3, 44, 95.
- ¹⁸ Там само. – Арк. 125; Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 604. – Арк. 30.
- ¹⁹ Винниченко В. Українська Комуністична Партія (УКП) і Комуністична Партія (більшовиків) України (КП(б)У). – Відень-К., 1921. – С. 16.
- ²⁰ ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 136. – Арк. 49; ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 99. – Арк. 3.
- ²¹ Там само. – Спр. 436. – Арк. 127.
- ²² Прилуцький В.І. Вказ. праця. – С. 26.
- ²³ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 7.
- ²⁴ ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1642. – Арк. 32.
- ²⁵ Прилуцький В.І. Вказ. праця. – С. 24.
- ²⁶ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 164. – Арк. 35.
- ²⁷ Прилуцький В.І. Вказ. праця. – С. 27.
- ²⁸ Там само.
- ²⁹ ЛКСМ України в рішеннях з'їздів та конференцій. 1919–1966: Збірник документів / Ред. кол. О.С.Капто (голова) та ін. – К., 1969. – С. 27.
- ³⁰ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 6.
- ³¹ Прилуцький В. І. Вказ. праця. – С. 30.
- ³² ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 5.
- ³³ Там само. – Спр. 164. – Арк. 12.
- ³⁴ Там само. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2007. – Арк. 71.
- ³⁵ Там само. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 73. – Арк. 1.
- ³⁶ Там само. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2007. – Арк. 71.
- ³⁷ Там само. – Арк. 88–89.
- ³⁸ Прилуцький В. І. Вказ. праця. – С. 31–41, 49.
- ³⁹ ЦДАГО України. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 73. – Арк. 16.
- ⁴⁰ ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 58. – Арк. 3.
- ⁴¹ ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1642. – Арк. 32-33.

В статтє анализуєтьсє моллдежнлє двлжєннє в поллкултурнлм прлстранствє Укралны в 1920-є голды. Показано, что характерной чертой моллдежного двлжєннє в даннлй перлод было большлє коллчєствлє органлзалцлй разнлх направлєнлй. Наряду с собствєнно украинсклмы моллдежнлмы облєдлнєннє в Укралнє действовалл органлзалцлє еврейской, польской и немецкой моллдежл, а также облєдлнєннє общєросслйсклх партлй и полллтлчєсклх течєнлй, котлрыє занлмаллсь културнл-просветлльськой дейтєльнлстєю с цєлєю воспллтаннє моллдежл в нацлоналлстлчєсклм духє. Но, в условлєх большєवलцкого тоталлтарного рєжлма только комсомол, как сослवलющєя чєстє данного рєжлма, имєл прєво на сущєствованнє. Поэтому исчєзнлєннє неблльшєवलстсклх моллдежнлх облєдлнєнлй, оплравшлхся в своєй дейтєльнлстл на шлроклє круглє моллдежл, сослवलось нє в рєзултєтє облєктлवलнлх законлмерностєй лх внлтрєннєго рєзвлтлєннє, а стєло рєзултєтлм цєлєнаправлєннлй рєпрєсслवलнлй полллтлкл правлщєго большєवलстского рєжлма.

Ключєвыє сллва: коммунлстлчєсклє воспллтаннє комсомол, моллдежь, моллдежнлє органлзалцлє, облєдлнєннє, союлз.

The article deals with youth movement in polycultural Ukrainian space in 1920s. Big amount of organizations with different tendencies was the peculiar characteristic of youth movement in this period. Organizations of Jewish, polish and German youth existed with Ukrainian youth unions, and also youth unions of Russian parties and political tendencies which were engaged in cultural-educational activity in order to cultivate the sense of national spirit in youth. But only the comsomol as a part of this regime had a right to exist in conditions of bolshevist totalitarian regime. That's why disappearance of non-bolshevist youth organizations, whose activity were based on the considerable amount of young people, was caused not by the objective regularity of their inner development, but became the result of purposeful repressive politics of bolshevist regime.

Keywords: communism training, comsomol, youth, youth's organizations, union, association.